

У ОДБРАНУ ЈЕДНЕ МЛАДОСТИ¹

„И кренули смо на акцију. Ми смо освајали њу и она је освајала нас“.

Душан Макавејев,
српски режисер и сценариста
(13. 10. 1932 – 25. 01. 2019)

У Библиотеци „Пограничје“, чији је оснивач Драгољуб Б. Ђорђевић, познати нишки социолог и универзитетски професор, а чији је издавач „Прометеј“ из Новог Сада, за непуних десет година објављено је више од тридесет значајних студија о разним економским, социолошким, еколошким, туристичким и другим појавама у пограничним насељима југоисточне и источне Србије. Крајем минуле године појавила се тридесет и прва књига под интересантним називом: *ОДБРАНА ЈЕДНЕ МЛАДОСТИ АКЦИЈАША – Прилог култури сећања*. Ту посве занимљиву публикацију четворице знаних доктора наука (Вјекослава Бутигана, Драгослава Војчића, Бранимира Стојковића и Радована Марјановића) приредио је Д. Б. Ђорђевић, написавши и обиман „Поговор“ од двадесетак страна: *Одбрана и последњи дани*.

Повод за „рађање“ невелике студије налазимо у њеном предговору – „Одбрана културе сећања оклеветаних пиротских акцијаша“ – писца др В. Бутигана, који оправдано реагује на одређене неистине у раније штампаном чланку Горана Николића у *Пиротском зборнику* бр. 41/2016, насловљеном са „Омладинске радне акције у социјалистичкој Југославији и могућности њиховог поновног организовања“. На гореспоменути текст актуелног уредника цењеног *Пиротског зборника* одговорили су социолози и универзитетски професори, али су „цензуром чланова редакције“ одбијени њихови прилози за објављивање у следећим свескама, супротно правним и етичким нормама о уређивању научних часописа у држави Србији.

У предговору књиге др Бутиган, између осталог, наводи: „Савремене ревизионистичке помодне тенденције, подстакнуте транзиционим процесима из социјалистичких у капиталистичка друштва, и глорификацијом неокapитализма, разарају социјалистичку традицију, остављајући пустош у култури сећања, у култури историјског, економског, политичког, уметничког и моралног сећања на ближу или даљу прошлост. Културно памћење комодификацијом постаје предмет купопродаје, крађе и прекрађе и убрзава амнезију прошлости“ (стр. 11). И доиста је тако у многим областима друштва, с намером да се пониште све тековине социјалистичке модернизације, како би се друштвени регрес приказао као прогрес.

¹ Вјекослав Бутиган, Драгослав Војчић, Бранимир Стојковић и Радован Марјановић. *Одбрана једне младости акцијаша: прилог култури сећања*. Нови Сад: Прометеј, 2020, 183 стр.

Ставове аутора књиге, којима је стало до истине о учешћу „океветаних група омладине Пирота“ у ОРА, било да су оне савезног, републичког или локалног значаја, у потпуности подржавам као некадашњи млади акцијаш и ударник, свестан да су „акције градиле нас, док смо ми знојем и жуљевима градили путеве и пруге“. Игнорисање и одбацивање ставова и мишљења иних, о ономе са чим се они оправдано не слажу, није прихватљиво као манир писане и усмене комуникације, без обзира ко то чини и зарад чега, а најмање ако се тако поступа због стицања политичких поена.

Када се после 75 година од првих послератних ОРА у ономадашњој Југославији освежава сећање на допринос младих у обнови и изградњи путева и пруга, мостова и фабрика, градова и села..., појави аргументима „натопљена“ књига о вредним и поноситим акцијашима, које је омаловажио један назови истраживач, не може се (пре)ћутати и у јавности „заташкавати“ неразуман поступак уредника једног гласила, као што је *Пиротски зборник*. Познато је, иначе, да су ОРА имале знатну улогу у изградњи земље, мобилизацији младих и њиховом патриотском, моралном и радном обликовању; да се на њих одлазило добровољно и са израженим градитељским ентузијазмом; нескривеном жељом за неговање другарства и пријатељства, испољавање радног елана и допринос изграђивању навика за одговоран, частан и полетан рад у каснијем професионалном животу.

Вредно је било подсетити се и на Дан омладинског градитељства, који се обележава првог априла, да је Народна омладина Југославије, имавши после ослобођења скоро 1.500.000 чланова, дала велики допринос у обнови и изградњи ратом порушене земље. Њеним снагама изграђене су пруге Брчко-Бановићи и Шамац-Сарајево, фабрика алата „Иво Лола Рибар“, Ауто-пут Братства и јединства, пруга Никшић-Титоград, хидроцентрала Маврово и многи други значајни објекти. На изградњи педесетак савезних пројеката радило је 970.000 омладинаца и омладинки из целе земље, док је на републичким акцијама учествовало преко 500.000 бригадира и бригадирки. Тачан број акцијаша на локалним акцијама није поуздано утврђен, али се и он креће у распону од 300.000 до 450.000 учесника.

Осим доприноса материјалном и економском напретку, на свим тим радним акцијама одвијао се интензиван културно-просветни и друштвено-политички рад, што је допринело сузбијању неписмености сеоске омладине преко аналфабетских течајева, формирању посебних омладинских библиотека и културно-уметничких друштава. Сувишно је говорити о учешћу омладине у физкултурном животу и оснивању разноврсних спортских друштава и других значајних органа и организација, чиме је дат велики допринос политичком, идеолошком, моралном и културном уздизању омладине. Са разних омладинских радилишта отишло је у предузећа преко 80.000 сеоских омладинаца и омладинки, што је допринело убрзаном запошљавању младе радне снаге и целокупном развоју новог социјалистичког друштва.

Без жеље да претерано истичемо значај послератних ОРА и њихов допринос у формирању позитивне личности сваког дејственика,

сматрамо да је накарадна и неистинита тврдња, тврдња без покрића о њима: да оне нису биле истински добровољне, да се на њих одлазило због тзв. позитивне карактеристике за упис на жељени факултет или за материјално напредовање у друштву; за брже добијање учитељског места у граду или да би касније направили успешне каријере и слично. Тако нешто може да говори само особа са релативно мало знања о радним акцијама и о некадашњој Народној омладини Југославије, човек без мањка способности да то валидним методама изучи и утврди; речју – опортуниста.

Посебно је знаковито што су таква „изопачена“ мишљења писца потцртаног текста у *Пиротском зборнику* од пре пет година, аргументовано и методолошки исправно демантовали угледни универзитетски професори – В. Бутиган, Д. Војчић, Р. Марјановић и Б. Стојковић. Све је методички доказано коректним емпиријским, пилот истраживањем кроз интервјуе преко 160 испитаника различитих струка, академских звања и професионалних занимања. Реагујући на поменути текст, они су изнете неаргументоване тврдње Горана Николића доживели као увреду и пакост, злонамерност, произвољност и тенденциозност, без јасног покрића. Реаговале су и многе повређене породице бивших акцијаша.

Осим ваљаних и научно поткрепљених текстова четворице нотираних аутора о добровољности учешћа омладине Пирота у ОРА, у првом и другом делу књиге на око 120 страна, од значаја је и социолошки интониран „Поговор“ приређивача Д. Б. Ђорђевића. Он је, као некадашњи млади акцијаш (водоноша) и коаутор књиге *Пламене зоре*, на више од двадесет страна, у потпуности подржао „оклеветане пиротске акцијаше“ и 30 значајних личности Пирота, који су, по писању Горана Николића, захваљујући „позитивним акцијашким карактеристикама касније направили врло успешне каријере“. Истакнути социолог с правом констатује: „Неразуман је поступак главног уредника *Пиротског зборника*... који излази из оквира добре академске праксе вођења научних журнала... да одбије и спречи појаву радова неколицине видљивих српских интелектуалаца и професора универзитета“ (стр. 139). „То дотле иде“, каже Ђорђевић, „да сви успешни Пироћанци од учитеља до универзитетских наставника, од лекара до правника, од привредника до спортских тренера... не би били то што јесу, да нису добили то 'митско' папирче – позитивну акцијашку карактеристику.“

Наводећи кључне ауторе књига о ОРА у послератној Југославији – академика Рајка Игића, фармаколога светског гласа, Руди Супека, Срећка Михајловића, Боре Кузмановића, Небојше Попова, Лордана Зафрановића, Душана Макавејева... – професор Ђорђевић бележи њихово афирмативно писање о омладинским радним акцијама у доба социјализма; наравно да потцртава и критичке замерке, јер није све било идеално. Сви ти рукописи, као и мишљења 160 интервјуисаних личности, представљају „одбрану пиротских акцијаша од некоректног напада месног политолога“, представљеног у лику Горана Николића. Зато је књига „*Одбрана једне младости акцијаша*“, као

скроман прилог култури сећања четворице аутора, наишла на добар пријем код читалаца и постакла „бурну полемику“ у академској јавности наше земље.

Ову студиозну књигу свакако треба пронаћи у библиотеци „Пограничје“ и детаљно се упознати са њеним садржајем, ставовима и порукама.

Милосав Петровић